

УДК 821.161.2-31.09:141.72

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-2-28>**Руслана МОГИЛЬНА,**
*orcid.org/0000-0002-2595-3479**аспірантка кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(Ніжин, Чернігівська область, Україна) ruslana2406@gmail.com*

ТИПОЛОГІЯ ЖІНОЧИХ ХАРАКТЕРІВ У СУЧАСНІЙ ФЕМІНІСТИЧНІЙ ПРОЗІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЙНА ПАРАДИГМА

Стаття присвячена дослідженню типології жіночих характерів у сучасній феміністичній прозі. Початки жіночого письма в українській літературі – у творчості модерністок О. Кобилянської та Лесі Українки. Їхні тексти презентують жінку, яка прагне самостійності, оприявнює тілесність. Література соціалістично-го реалізму табуована радянськими маркерами, тому культивує образ смиренної, суспільно-корисної жінки. У дослідженні вказано, що проза 80-х рр. представлена типом патріархальної жінки, яка реалізується як мати і домогосподарка. У 90-х рр. ХХ – на початку ХХІ ст. література знову одержала можливість моделювати тип жінки, яка прагне подолати патріархальний канон, бажає свободи самовираження, самореалізації. Це жінка, яка представляє інтелектуальну, мистецьку еліту, бажає вивільнитися з патріархального світу, нереалізована мати, проте реалізований митець. Дослідження також доводить, що початок воєнної агресії проти України зумовлює створення феноменальних жіночих типажів у сучасній українській прозі та аналізує мозаїчну різноманітність характерних для неї жіночих типів. На основі жіночої прози періоду 2014–2022 рр. у роботі виокремлено близько 18 жіночих характерів: жінка-сирота, жінка-патріотка, активна учасниця воєнних дій, берегиня, рятівниця роду (джерело родової пам'яті), дівчина-боєць, жінка з євангелійських текстів/відьма, містична жінка, волонтерка. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що сучасна феміністична проза досить активно культивує тип травмованої жінки. Як і в кінці ХХ ст. сучасна література заявляє тип жінки-митця, проте це митець-деміург, який занотовує спогади очевидців війни. Крім того, у статті змодельовані типи жінки-усиновлювачки (опікунки), архіваріуса, всезнаючого наратора. Жінка у сучасній прозі набуває маскулінних рис або перебирає на себе чоловічі ролі, тому це жінка-комбатантка (снайперка), успішна, зреалізована та матеріально незалежна особистість. Знаковим для сучасної феміністичної прози є повернення до часів життя в СРСР, тому у таких романах виокремлено тип радянської Попелюшки, пересічної радянської жінки, нічим не прикметної та шеренгової.

Ключові слова: сучасна жіноча романістика, інтерпретаційна парадигма, типологія жіночих характерів, травма, пам'ять; радянський, цивільний, воєнний часопростір.

Ruslana MOHYLNA,
*orcid.org/0000-0002-2595-3479**PhD student at the Department of Literature, Methods of its Study, History of Culture and Journalism
Nizhyn Mykola Gogol State University
(Nizhyn, Chernihiv region, Ukraine) ruslana2406@gmail.com*

TYPOLOGY OF FEMALE CHARACTERS IN CONTEMPORARY FEMINIST PROSE: AN INTERPRETATIVE PARADIGM

The article is devoted to the study of the typology of female characters in contemporary feminist prose. The beginnings of women's writing in Ukrainian literature can be found in the works of modernists O. Kobyljanska and Lesya Ukrainka. Their texts present a woman who strives for independence and reveals her corporeality. The literature of socialist realism is tabooed by Soviet markers, so it cultivates the image of a humble, socially useful woman. The study indicates that the prose of the 1980s is represented by the type of patriarchal woman who is realized as a mother and housewife. In the 90s of the XX and early XXI centuries, literature again gained the opportunity to model the type of woman who seeks to overcome the patriarchal canon, who wants freedom of expression and self-realization. This is a woman who represents the intellectual and artistic elite, who wants to break free from the patriarchal world, an unrealized mother, but a realized artist. The study also proves that the outbreak of military aggression against Ukraine leads to the creation of phenomenal female characters in contemporary Ukrainian prose and analyzes the mosaic diversity of female types characteristic of it. Based on women's prose of the period 2014–2022, the work identifies about 18 female characters: an orphan woman, a patriotic woman, an active participant in hostilities, a guardian, a savior of the family (a source of ancestral memory), a girl fighter, a woman from the Gospel texts/a witch, a mystical woman, a volunteer. The results of the study suggest that contemporary feminist fiction actively cultivates the type of traumatized woman. The results of the study suggest that contemporary feminist prose actively cultivates the type of traumatized woman. As in the late

XX century, contemporary literature declares the type of the female artist, but this is a demiurge artist who records the memories of war witnesses. In addition, the article models the types of the female adopter (guardian), archivist, and omniscient narrator. In contemporary prose, women acquire masculine traits or take on masculine roles, so they are female combatants (shooter), successful, self-realized, and financially independent individuals. The return to the times of life in the USSR is significant for contemporary feminist fiction, so these novels distinguish the type of Soviet Cinderella, an ordinary Soviet woman, unremarkable and ordinary.

Key words: contemporary women's fiction, interpretative paradigm, typology of female characters, trauma, memory; Soviet, civilian, and chronotope.

Постановка проблеми. 2014 рік став переломним моментом в актуалізації жіночої прози: вона набуває нового звучання через участь жіночого голосу в подіях війни, розширюється її жанрово-тематичний діапазон, моделюються нові жіночі типи. Стаття є спробою проаналізувати змістове наповнення та головні модифікації образу жінки, зумовлені проблематикою сучасної феміністичної прози, систематизувати підходи літературознавців до інтерпретації жіночих характерів у сучасній романістиці.

Аналіз досліджень з теми. Українська проза кінця 90-х рр. ХХ ст. поновлює художні пошуки типології жіночих характерів. Протягом 2014–2022 рр. у літературно-художній творчості виокремлюється особливий масив жіночих текстів, присвячених черговому переосмисленню традиційних жіночих ролей. Значна частина літературознавчих розвідок останніх років засвідчила глибокий інтерес до інтерпретації сучасної феміністичної прози. Критичні праці переосмислюють жіночі характери через життя жінки-конформіста радянського повоєнного часу (Я. Поліщук, Т. Белімова, В. Завадська), як травмовані в умовах війни (Т. Гребенюк, О. Пухонська, С. Жила та О. Лілік, О. Сидоренко), піднімають проблему пам'яті (Т. Гребенюк, Л. Кавун), питання загальнонаціональної трагедії, родинного нарративу (О. Вірич, І. Тарку). Трансформацію характеру головної героїні роману «Клавка» пов'язану з повоєнним періодом, дослідники виявляють на рівнях нарації (всезнаючий наратор), професії (молода, кмітлива секретарка), соціального статусу (бідність, сирітство, пересічна радянська жінка, радянська Попелюшка), характеризують з погляду закомплексованості та шеренговості, позитивних рис характеру.

Травмована жінка страждає, оскільки втрачає дар мовлення через події Голокосту («Амадока»), помирає в пологовому будинку, бо говорити про біль у Радянському Союзі не прийнято («Смерть лева Сесіла мала сенс»). Травмованість головних героїнь, обумовлена радянським дитинством, впливає на їх самовизначення та вчинки у дорослому житті після початку російського вторгнення 2014 року. Жінка травмована протестує проти загальноприйнятих поглядів суспільства на ролі

жінки у війні («За спиною»); розуміє свою травмованість та завдяки цьому виявляє сильні сторони свого характеру, спрямовуючи діяльність у волонтерство, боротьбу за незалежність, показує стійкість, патріотизм, рішучість («Доця»). Критики пропонують погляд на жінку через категорію пам'яті: жінка, яка пам'ятає минуле, до якого не може повернутися («Букова земля»), жінка, яка намагається «прищепити» пам'ять хворому амнезією («Амадока»). Питання загальнонаціональної трагедії, родинних нарративів розкриває типи жінок-берегинь роду, жінок, які постраждали від сталінської системи («Букова земля»). Ці літературно-критичні розвідки актуалізують проблему укладання інтерпретаційної парадигми жіночих характерів у сучасній феміністичній прозі.

Мета статті: дослідити трансформацію жіночих образів, типологію жіночого характеру в українській феміністичній прозі поч. ХХІ ст., проаналізувати головні підходи літературознавців до інтерпретації сучасної жіночої романістики, укласти парадигму тлумачення жіночих характерів.

Виклад основного матеріалу. Воєнна агресія в Україні, яка здобула назву «АТО», а після 24 лютого 2022 року «повномасштабне російське вторгнення» в Україну актуалізує відповідну тематику в сучасній українській романістиці. Прикметно, що в цей час (2014–2022 рр.) жінки-авторки продукують велику прозу. Активна присутність жіночого письма – одна з визначальних ознак розвитку української літератури на сучасному етапі.

Зародки жіночого письма в українській літературі науковці пов'язують з епохою раннього модернізму, зокрема із творчістю О. Кобилянської та Л. Українки. О. Подлісецька характеризує їхнє жіноче письмо як новаторське на рівні докорінної зміни тематики та проблематики жіночої прози, її жанрової специфіки, композиції творів, оприявлення мови тіла й тілесності, психології підсвідомого (Подлісецька, 2018: 186–189). Л. Демська-Будзуляк характеризує жінку О. Кобилянської, як таку, що наділена вираженими рисами сексуальності («Природа», «Меланхолійний вальс»), а жінку Л. Українки – як вольову особистість ніцшеанського типу («Одержима», «Кассандра», Йоганна – жінка Хусова» та ін.) (Демська-Будзуляк, 2005: 10).

Для розуміння природи жіночого письма варто також звернутися до української літератури середини ХХ ст. Р. Жаркова констатує: «українське соцреалістичне письменство від 1930-х до 1970-х рр. пам'ятає досить мало жінок-авторок» (Жаркова, 2020: 19). С. Філоненко вважає прозу 80-х років «прозою без фемінізму» (Філоненко, 2006: 19), оскільки вона зображує патріархальну жінку, яка веде шлюбне життя, займається материнством та господарством. Родинна сфера вважається для жінки нормою. Досвід суспільної праці оцінюється самими жінками як негативний. Питання сексуальності не порушується (Філоненко, 2006:18).

Наприкінці ХХ ст. жіноча проза представлена іменами Г. Гордасевич, Л. Демської, І. Жиленко, Т. Зарівної, О. Забужко, М. Ільницької, С. Йовенко, Є. Кононенко, С. Майданської, М. Матіос, Г. Пагутяк, Г. Тарасюк, Л. Тарнашинської, Н. Тубальцевої. У їхній творчості з'являється новий тип жінки, яка є представницею інтелектуальної, мистецької еліти, бажає вивільнення з патріархального світу та обстоює цінності любові, толерантності, мудрості (Філоненко, 2006: 5). Т. Тебешевська-Качак (Тебешевська-Качак, 2004: 39–47) вказує, що проза 90-х рр. ХХ століття змінює літературні стереотипи у бік відкритості, довільності художніх інтерпретацій, творчої розкутості, проявів психологічної експлікації «я», автобіографічного принципу. Н. Зборовська із прози кінця ХХ ст. виводить новий тип жінки-інтелектуалки (за романами О. Забужко «Польові дослідження з українського сексу» та «Я, Мілена») (Зборовська, 1998: 28–29). Цікавою для виділення іншого типу жінки є аналіз анти-роману Ніли Зборовської «Українська Реконкіста» М. Крупкою (Крупка, 2005: 12–17). Нереалізоване материнство (через неможливість народити дитину) перетворюється в головної героїні на народження твору. Тобто тип жінки-матері трансформується у міфологему становлення жінки-митця.

Знаковими для періоду 2014–2022 рр. виявилися романи Софії Андрухович «Амадока» (2020), Тамари Горіха-Зерня «Доця» (2019), Олени Стяжкіної «Смерть лева Сесіла мала сенс» (2021), Марії Матіос «Букова земля» (2019), Гаськи Шиян «За спиною» (2019), Вікторії Амеліної «Дім для Дома» (2017), трилогія «Клавка», «Юра», «Лара» Марини Гримич та інші.

Критичні розвідки, присвячені аналізу цих романів, на сьогодні дають можливість вибудувати інтерпретаційну парадигму типології жіночих характерів в сучасній феміністичній прозі. Тип жінки-сироти, за О. Пухонською, презентований

головною героїнею роману «Доця», проте ранне сирітство сформувало в її характері стійкість, відкритість до світу та відповідальність. Т. Гребенюк (Гребенюк, 2020: 203–213), О. Пухонська (Пухонська, 2021: 207–212), І. Ренчка (Ренчка, 2020: 75–91) наголошують на свідомісному патріотизмі героїні: її національна самовизначеність маркована спілкуванням українською мовою, цитуванням В. Стуса. Це жінка-патріотка, вольова дівчина-боєць, активна учасниця воєнних подій. Це підтверджується готовністю захищати своє місто, вмінням діяти рішуче в кризових ситуаціях та лідерством. Д. Присівок (Присівок, 2021: 121–125) та Т. Петренко (Петренко, 2020) кваліфікують головну героїню роману «Доця», як жінку-берегиню. Цей тип, тип жінки-берегині роду, у романі «Букова земля», на думку С. Жили та О. Лілік (Жила, Лілік, 2022: 100–180) доповнюється типом жінки-рятівниці, але має інше конотативне значення, оскільки бабуся-рятівниця перебуває у іншому часі: голодні 1932–1933 рр., тому стає джерелом родової пам'яті, рятує від голодної смерті онука та прищеплює істину життя, про яку він завжди згадуватиме. Біблійні та водночас відьомські смисли в образі головної героїні роману «Доця» відчитала Т. Петренко (Петренко, 2020) у рецензії «Ісусе, синку: «Доця» як месія з Донбасу», кваліфікуючи її як жінку з євангелійських текстів і відьму. За Т. Петренко дитинство Доці зображене як життє святої, вона зрікається шлюбу, у кризові моменти пригадує молитви матері, якої не пам'ятає та знає закляття. На думку Т. Петренко, Доця як Месія, перебуваючи на Донбасі, несе життя у занедбане місто: допомагає нужденним, рятує дитину, робить прихисток зі свого дому для котів. І. Tarku (Tarku, 2022: 47–58) наголошує на містицизмі у характері Доці. Він виявляється: у сні-попередженні, який рятує її життя; читанні замовляння для пораненого друга; вірі, інтуїції та надприроднім здібностям, завдяки яким вона залишається жива. Тому це тип жінки містична.

Варто виокремити і тип жінки-волонтерки. Доця з однойменного роману від перших днів окупації Донецьку береється допомагати: шукає по лікарнях зниклих безвізти активістів, пече хліб, пере форму військовим, возить їм їжу, маскуєчись під дачницю, збирає кошти на їх потреби через соцмережі.

Показовим явищем для сучасного літературного процесу є факт пропрацювання минулого на рівні психологічному. Старі травми осмислюються через пам'ять про них. Сучасна література акцентує увагу на замовчуваному та табуйованому в радянські часи, тому нова героїня розуміє свою

травмованість та намагається змінити теперішнє та майбутнє життя. Вона – борчиня, активістка або волонтерка («Доця»), гедоністка («За спиною»), творчиня пам'яті для майбутніх поколінь («Смерть лева Сесіла мала сенс»). Так, у романі «Смерть лева Сесіла мала сенс» авторка подає розгорнуту картину травмованості старшого покоління, яка передається молодшому. Марія Лішке стріляє в диван, в уявні парфуми «Красная Москва», один на всіх у черзі магазину лак для нігтів, бо таким чином відчуває анти-ностальгію та прощання з минулим: «вона затято стріляла у своє минуле життя, у те, що вважала життям» (Стяжкіна, 2021: 148). Розповідь про родину Нефьодових у романі «Смерть лева Сесіла мала сенс» ведеться російською мовою. Таня Нефьодова, яка народила хлопчика у далекому 1986 році разом із Лішке, теж травмована жінка. Її травма виявляється у ставленні матері, яка її була в дитинстві, а вчителів просила бути суворішими з нею. Травмованість жінки проявляється також в неповноцінному дитинстві: вихованні бабусею, бо батьки стали заробітчанами і поїхали в Сургут. Родина Корнієнків (Богдан та син Ернест) страждає через відсутність матері та дружини, бо Алла померла від кровотечі у пологовому, оскільки «она не умела жаловаться, не знала, что можно и нужно сказать о том, что ей плохо» (Стяжкіна, 2021: 10). У Богдана була та ж травма: «он не умел жаловаться, потому что было не кому. И потому что никто не говорил ему, что жаловаться можно» (Стяжкіна, 2021: 18). Цей страх зумовлений радянським вихованням. За це мовчання до смерті її ненавидить чоловік, а син Ернест не відчуває нічого, крім печалі. Він стає волонтером і допомагає тваринам на окупованих територіях, бо знаходить у них відданість, отримує ласку і любов, якої ніколи не відчував від матері. Будучи дорослим, продовжує любити дивитися мультфільми, бо відчуває у них ностальгію за дитинством, яке не відпустив, бо воно не було повноцінним. Своєрідні спогади про друзів із пологового записує Гаська для майбутньої книжки. Гаську можна тлумачити як жінку-митця та жінку-усиновлювачку.

За О. Пухонською (Пухонська, 2021: 207–212), Доця травмована жінка. Травма закладена у дитинстві без матері та емоційно віддаленим батьком. Перенесення подій роману у Донецьк виявляє стійкість Доці до обставин, яка розвинулась, на думку О. Пухонської, через дитячу травму і максимально реалізувалася в місті після окупації. Т. Гребенюк тлумачить травму дитинства, як таку, яка впливає на самовизначення у дорослому житті героїні роману «За спиною» (Гребенюк,

2019: 5–10), та знаходить її в романі «Амадока» (Гребенюк, 2021а: 131–144). Так, головну героїню роману «За спиною» травмує злиденне дитинство. Травма виявляється у несвідомому створенні асоціацій теперішнього з минулим та породжує фобії смерті, провини, дискокомфорт серед людей, депресивність при зіткненні з потенційно неприємними локусами (житло батька як занедбаний простір, пустка в селах). Через це вона «ховається» від небезпечного світу, втікає в подорожі, шукає способи задоволення елементарних потреб: їжа, сексуальні стосунки. О. Сидоренко (Сидоренко, 2021: 125–135) травмою голодного дитинства пояснює гедоністичні прагнення головної героїні. За романом «Амадока» Т. Гребенюк констатує травму другорядної героїні Фейги (Гребенюк, 2021b: 83–90), кваліфікуючи її як персонажа, який втрачає дар мовлення, унаслідок пережитого болісного досвіду: її єврейську родину знищили під час Голокосту; У романі «Мій дід танцював краще за всіх» А. Малиш та В. Ніколаєнко аналізують образ єврейки Лілічки, травмоване дитинство якої обумовлене проблемою стандарту виховання, як маркеру радянського суспільства, за яким діють її батьки (Малиш, Ніколаєнко, 2023: 65–66).

Л. Кавун та І. Tarku вважають героїню «Амадоки» жінкою-архіваріусом, яка владна над часом, оповідачем забутих історій, але недостовірним наратором. Недостовірність нарації створюють галюцинації із вживанням російської мови, фрагменти пригадування життя людини зі Сходу, тому нарація є спрямованою спробою нав'язати чужу біографію іншій людині. За М. Занімонцевою (Занімонцева, Ніколаєнко, 2022: 61–65), Ю. Дишко та В. Ніколаєнко (Дишко, Ніколаєнко, 2022: 55–58) героїня роману «Клавка» – жінка-всезнаючий наратор. Це підтверджується входженням читача в події роману безпосередньо через головну героїню, яка знайомить з персонажами, дає оцінку подіям, вводить у літературне життя повоєнного Києва. За романом «Букова земля» Л. Кавун (Кавун, 2023: 1–7) та О. Вірич (Вірич, 2020: 7–12) виокремлюють тип саможертвної жінки, адже Ганна Берегівчук відбуває покарання за звинувачену у зв'язках з УПА рідну сестру, водночас пов'язуючи проблему жертвовності із проблемою національного самозречення, оскільки героїня зрікається родинних зв'язків, рідних звичаїв та мови задля уникнення цькування влади та кпинів місцевого населення Донбасу. У романі «Смерть лева Сесіла мала сенс» С. Жигун (Жигун, 2022: 20–27) виокремлює тип жінки-комбатантки або жінки-снайперки в Марії Лішке: захоплення стріляти, переросло у про-

фесію холоднокрівної снайперки після того, як від російської ракети загинув її чоловік. До того ж С. Жигун у цьому романі в образі Гаськи знаходить тип жінки-опікунки. Він зображений побіжно, але доводить, що війна створює нові родинні зв'язки, навіть якщо жінка стає духовною матір'ю, береться за виховання чужої дитини. У романі «За спиною» О. Сидоренко (Сидоренко, 2021: 125–135) виокремлює тип успішної та зреалізованої жінки. Така жінка не підлаштовується під запити суспільства, чинить опір стереотипним поглядам патріархату, прагне свободи. Це героїня, яка підриває патріархальні канони «правильної» поведінки громадянської дружини мобілізованого чоловіка: відмовляється від традиційних ролей бути «затишним та ласкавим тилом» (Сидоренко, 2021: 127), матір'ю, намагається втекти від обставин та обов'язків. Подібних поглядів дотримуються О. Якобчук та В. Ніколаєнко, підкреслюючи, що головна героїня «не змогла вжитися в образ берегині» (Якобчук, Ніколаєнко, 2022: 214) і презентує молоду успішну жінку зі свободою вибору, вільну та матеріально незалежну. Така жінка прагне побутового комфорту, увиразнює потреби тілесності через бажання дорогої їжі, вишуканого одягу, тілесних утіх.

Із роллю радянської Попелюшки пов'язує образ головної героїні роману «Клавка» Т. Белі-

мова (Белімова, 2019: 116–122). На цю роль вказує: сирітство головної героїні, її становище у суспільстві, посада секретарки, бідність, яка виявляється у вбранні та побутових умовах життя. У спостереженнях Я. Поліщука, Т. Белімової, А. Чуйко та А. Землянської, О. Краснікової та В. Ніколаєнко, ми знаходимо спільні підходи до тлумачення образу головної героїні. Означник «пересічна радянська жінка» конкретизується характеристиками: «молода кмітлива секретарка» (Поліщук, 2022: 202), «нічим не прикметна, шеренгова, вона така, як усі навколо» (Белімова, 2019: 119), проте володіє хорошими рисами доброти, співчутливості та милосердності поряд із небажанням дорослішати, відсутністю жіночності (Белімова, 2019: 116–122); Героїня у стані бідності, намаганні бути у «вищому» колі (А. Чуйко та А. Землянська (Чуйко, Землянська, 2021: 372–379), О. Краснікова та В. Ніколаєнко (Краснікова та В. Ніколаєнко, 2021: 77–79).

Висновки. Отже, проаналізовані домінуючі типи обумовлені функціонуванням жіночого характеру в радянському, цивільному та воєнному часопросторі засвідчують трансформацію традиційних жіночих ролей: від жінки-матері, дружини, берегині, типової радянської жінки, – до жінки професійно зреалізованої, травмованої, волонтерки, жінки-наратора, жінки містичної, патріотки, опікунки, комбатантки, снайперки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ġrebenjuk T. Postpamćenje u Romanu Sofije Andruhovyč Amadoca: Neizrecivost Povijesnih Trauma vs. Terapeutska Naracija. *Književna smotra : Časopis za svjetsku književnost*. 2021. Vol. 53, № 202(4). P. 83–90. URL: https://www.academia.edu/72916358/Ġrebenjuk_T_2021_Postpamćenje_u_romanu_Sofije_Andruhovyč_Amadoca_neizrecivost_povijesnih_trauma_vs_terapeutska_naracija (Last accessed: 27.11.2024).
2. Poliszczuk J. Reminiscing the Soviet era (After Maryna Hrymch's novels «Klavka» and «Yura»). *Bibliotekarz Podlaski*. 2022. № 54(1). P. 193–214. DOI: <https://doi.org/10.36770/bp.675>
3. Tarku I. Family frames of the Russo-Ukrainian war in contemporary Ukrainian literature. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*. 2022. Vol. 14, №4. P. 47–58. URL: <https://openjournals.library.sydney.edu.au/ANZJES/article/view/17335> (Last accessed: 27.11.2024).
4. Белімова Т. «Клавка» – роман про літературу, кохання й Київ. *Слово і час*. 2019. № 10. С. 116–122. URL: https://il-journal.com/index.php/journal/issue/view/126/10_2019 (дата звернення: 27.11.2024).
5. Вірич О. Розрив між сутністю й буттям як трагедія особистості та національної спільноти (за романами М. Матіос «Нація», «Букова земля»). *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2020. Т. 31 (70) № 4. С. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-4/02>
6. Гребенюк Т. Наратив однієї втечі: просторові чинники занурення у світ роману Гаськи Шиян «За спиною». *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2019. № 1. С. 5–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2019_1_3 (дата звернення: 26.11.2024).
7. Гребенюк Т. Мовчання й говоріння як форми репрезентації історичної травми в українській прозі доби Незалежності. *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2022. Том 28, № 3. С. 104–112. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.3.1>
8. Гребенюк Т. Роман Доця Тамари Горіха Зерня: стратегії творення ефекту співпричетності. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2020. Vol. VIII, № 2. P. 203–213. DOI: <https://doi.org/10.14746/sup.2020.8.2.16>
9. Гребенюк Т. Художнє втілення рис «нової ширості» в романі Софії Андрухович Амадока. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. 2021. Vol. IX, № 1, P. 131–144. DOI: 10.14746/sup.2021.9.1.11
10. Демська-Будзуляк Л. Гендерна інтерпретація жіночих та чоловічих образів в українській літературі кінця XIX–початку XX ст. *Слово і час*. 2005. №4. С.10–17. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171657/03-Demaska.pdf?sequence=1> (дата звернення: 26.11.2024).

11. Дишко Ю., Ніколаєнко В. Жанрова природа роману М. Гримич «Клавка». *Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2022. С. 55–58. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).
12. Жаркова Р. Жіноче письмо і жіноче «я»: інтерпретація ізольованості та проблема рецепції. *Мовознавство. Літературознавство. Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Том 2, № 29. С. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209419> (дата звернення: 27.11.2024).
13. Жигун С. Український жіночий роман про війну: проблема теми і жанру. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. 2022. № 20. С. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2022.20.3>
14. Жила С. О., Лілік О. О. Художні світи Марії Магіос: навчальний посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2022. 196 с. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9005> (дата звернення: 27.11.2024).
15. Занімонцева М., Ніколаєнко В. Специфіка наративної системи роману М. Гримич «Клавка». *Українська література в просторі культури і цивілізації: збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2022. С. 61–65. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).
16. Зборовська Н. Перемога плоті. *Критика*. 1998. №10. С. 28–29.
17. Кавун Л. Тема пам'яті й тотожності в сучасній українській прозі. *Синopsis: текст, контекст, медіа*. 2023. Том 29, № 1. С. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.1.1>
18. Краснікова О, Ніколаєнко В. Стратегія моделювання художніх образів у романі М. Гримич «Клавка». *Українська література в просторі культури і цивілізації. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2021. С. 77–79. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051154.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).
19. Крупка М. Художнє моделювання проблем материнства та творчості в анти-романі Ніли Зборовської «Українська Реконкіста». *Слово і час*. 2005. № 12. С. 12–17.
20. Малиш А., Ніколаєнко В. Поетика оповідання К. Бабкіної «Ай ну». *Українська література в просторі культури і цивілізації. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2023. С. 65–66. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051913.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).
21. Петренко Т. Ісусе, синку: «Доця» як месія з Донбасу. *Читомо. Портал про культуру читання і мистецтво книго видавання*. URL: <http://www.chytomo.com/isuse-synku-dotsia-ia-k-mesii-a-z-donbasu/> (дата звернення: 08.10.2024).
22. Подлісецька О. Феномен жіночого письма в українській літературі кінця ХІХ-початку ХХ століть. *Закарпатські філологічні студії*. 2018. № 6. С. 186–189.
23. Поліщук Я. У пошуках минулого: авторський досвід Марини Гримич. *Вчені записки Таврійського Національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. Том 32 (71) № 6. С. 200–206. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-2/34>
24. Присівок Д. Образ війни у романі Тамари Горіха Зерня «Доця». *International scientific and practical conference*. 2021. С. 121–125. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-31>
25. Пухонська О. Від історії до Донбасу: ідентичнісний простір війни в романі Тамари Горіха Зерня «Доця». *Закарпатські філологічні студії*. 2021. № 15. С. 207–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.39>
26. Ренчка І. Мовна поведінка та мовна стійкість українців в умовах російсько-української війни (за романом Тамари Горіха Зерня «Доця»). *Українська мова*. 2020. № 3. С. 75–91. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.03.075>
27. Сидоренко О. Війна як каталізатор ревізії стереотипів патріархальної культури в романі Гаськи Шиян «За спиною». *Український смисл*. 2021. С. 125–135.
28. Стяжкіна О. Смерть лева Сесіла мала сенс: роман. Львів: Видавництво Старого Лева, 2021. 240 с.
29. Тебешевська-Качак Т. Автобіографізм як принцип нарації та характеротворення у прозі Оксани Забужко. *Слово і Час*. 2004. № 2. С. 39–47.
30. Філоненко С. Концепція особистості жінки в українській жіночій прозі 90-х років ХХ століття: монографія. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 156 с.
31. Чуйко А., Землянська А. Категорії «свого» / «чужого» в українському письменницькому середовищі 1940-х років (на матеріалі роману М. Гримич «Клавка»). *Українські студії в європейському контексті*. 2021. № 3. С. 372–379. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Chuiko_2021_372.pdf (дата звернення: 27.11.2024).
32. Яковчук О., Ніколаєнко В. Маркери української реальності в романі Гаськи Шиян «За спиною». *Українська література в просторі культури і цивілізації. Збірник наукових праць студентів, аспірантів і молодих вчених*. 2022. С. 213–214. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (дата звернення: 27.11.2024).

REFERENCES

1. Ćrebenjuk T. (2021) Postpamćenje u Romanu Sofije Andruhovyč Amadoca: Neizrecivost Povijesnih Trauma vs. Terapeutska Naracija. [Postmemory in Sofia's Andruhovich novel Amadoca: the ineffability of historical traumas vs. therapeutic narrative] *Književna smotra : Časopis za svjetsku književnost. – Literary review: Journal of world literature*, Vol. 53 № 202 (4). 83–90. URL: [https://www.academia.edu/72916358/Ćrebenjuk_T_2021_Postpamćenje_u_romanu_Sofije_Andruhovyč_Amadoca_neizrecivost_povijesnih_trauma_vs_terapeutska_naracija_Postpamyat_u_romanu_Sofiji_Andruhovich_Amadoca_\(Last_accessed:_27.11.2024\).](https://www.academia.edu/72916358/Ćrebenjuk_T_2021_Postpamćenje_u_romanu_Sofije_Andruhovyč_Amadoca_neizrecivost_povijesnih_trauma_vs_terapeutska_naracija_Postpamyat_u_romanu_Sofiji_Andruhovich_Amadoca_(Last_accessed:_27.11.2024).) [in Croatian].
2. Poliszczuk J. (2022). Reminiscing the Soviet era (After Maryna Hrymch's novels «Klavka» and «Yura»). *Bibliotekarz Podlaski. – Podlasie Librarian*, 54(1). 193–214. DOI: <https://doi.org/10.36770/bp.675> [in Ukrainian].
3. Tarku I. (2022) Family frames of the Russo-Ukrainian war in contemporary Ukrainian literature. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, 14(4). 47–58. URL: <https://openjournals.library.sydney.edu.au/ANZJES/article/view/17335> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].

4. Belimova T. (2019) «Klavka» – roman pro literaturu, kokhannia i Kyiv. [Klavka is a novel about literature, love and Kyiv] *Slovo i chas. – Word and time*, 10. 116–122. URL: https://il-journal.com/index.php/journal/issue/view/126/10_2019 (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].
5. Virych O. (2020) Rozryv mizh sutnistiu y buttiam yak trahediia osobystosti ta natsionalnoi spilnoty (za romanamy M. Matios «Natsiia», «Bukova zemlia»). [Virych O. The gap between essence and existence as a tragedy of the individual and the national community (based on the novels of M. Matios «Nation», «Beech Land»)] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho Academic notes of TNU named after V. I. Vernadskyyi*, Vol. 31 (70) 4, part 4. 7–12. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.4-4/02> [in Ukrainian].
6. Hrebenuk T. (2019) Naratyv odniiei vtechi: prostorovi chynnyky zanurennia u svit romanu Hasky Shyian «Za spynoiu». [The narrative of one escape: spatial factors of immersion in the world of Haska Shyian's novel «Behind the Back»] *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Filolohichni nauky. – Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological sciences*, 1. 5–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_fi_2019_1_3 (Last accessed: 26.11.2024). [in Ukrainian].
7. Hrebenuk T. (2022) Movchannia y hovorinnia yak formy reprezentatsii istorychnoi travmy v ukrainskii prozi doby Nezalezhnosti. [Silence and speaking as forms of representation of historical trauma in Ukrainian prose of the Independence era] *Synopsis: tekst, kontekst, media. – Synopsis: text, context, media*, 28 (3). 104–112. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.3.1> [in Ukrainian].
8. Hrebenuk T. (2020) Roman Dotsia Tamary Horikha Zernia: stratehii tvorennia efektu spivprychetnosti. [The novel by Dotsia Tamara Gorikha Zernya: strategies for creating the effect of complicity] *Studia Ukrainica Posnaniensia*, 8. 203–213. DOI: <https://doi.org/10.14746/sup.2020.8.2.16> [in Ukrainian].
9. Hrebenuk T. (2021) Khudozhnie vtilennia rys «novoi shchyrosti» v romani Sofii Andrukhovych Amadoka. [The artistic embodiment of the features of «new sincerity» in the novel by Sofia Andrukhovych Amadoka] *Studia Ukrainica Posnaniensia*, IX № 1. 131–144. DOI: [10.14746/sup.2021.9.1.11](https://doi.org/10.14746/sup.2021.9.1.11) [in Ukrainian].
10. Demaska-Budzuliak L. (2005) Henderna interpretatsiia zhinochykh ta cholovichykh obraziv v ukrainskii literaturi kintsia XIX–pochatku XX st. [Gender interpretation of female and male images in Ukrainian literature of the late 19th and early 20th centuries] *Slovo i chas. – Word and time*, 4. 10–17. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171657/03-Demaska.pdf?sequence=1> (Last accessed: 26.11.2024). [in Ukrainian].
11. Dyshko Yu., Nikolaienko V. (2022) Zhanrova pryroda romanu M. Hrymych «Klavka». [The genre nature of the novel by M. Hrymych «Klavka»] *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii. Zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh. – Ukrainian literature in the space of culture and civilization. Collection of scientific works of students, postgraduates and young scientists*. 55–58. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].
12. Zharkova R. (2020) Zhinoche pysmo i zhinoche «ia»: interpretatsiia izolovanosti ta problema retseptsii. [Women's writing and women's self: the interpretation of isolation and the problem of reception] *Movoznavstvo. Literaturознавство. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk. – Linguistics. Literary studies. Current issues of humanitarian sciences*, vol. 29. 17–22. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.209419> [in Ukrainian].
13. Zhyhun S. (2022) Ukrainskyi zhinochy roman pro viinu: problema temy i zhanru. [Ukrainian women's novel about war: the problem of theme and genre] *Literaturnyi protses: metodolohiia, imena, tendentsii. – Literary process: methodology, names, trends*, 20. 20–27. DOI: <https://doi.org/10.28925/2412-2475.2022.20.3> [in Ukrainian].
14. Zhyla S., Lilik O. (2022) Khudozhni svity Marii Matios: navchalnyi posibnyk. [Artistic worlds of Maria Matios: a study guide] *Desna Polihraf. – Desna Polygraph*. 196. URL: <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9005> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].
15. Zanimontseva M., Nikolaienko V. (2022) Spetsyfika naratyvnoi systemy romanu M. Hrymych «Klavka». [The specificity of the narrative system of the novel by M. Hrymych «Klavka»] *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii: zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh. – Ukrainian literature in the space of culture and civilization: collection of scientific works of students, postgraduates and young scientists*. 61–65. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].
16. Zborovska N. (1998) Peremoha ploti. [The victory of the flesh] *Krytyka. – Critique*, 10. 28–29. [in Ukrainian].
17. Kavun L. (2023) Tema pamiaty y totozhnosti v suchasni ukrainskii prozi. [The theme of memory and identity in modern Ukrainian prose] *Synopsis: tekst, kontekst, media. – Synopsis: text, context, media*, 29(1). 1–7. DOI: <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2023.1.1> [in Ukrainian].
18. Krasnikova O, Nikolaienko V. (2021) Stratehiia modeliuvannia khudozhnykh obraziv u romani M. Hrymych «Klavka». [The strategy of modeling artistic images in the novel by M. Hrymych «Klavka»] *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii. Zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh. – Ukrainian literature in the space of culture and civilization. Collection of scientific works of students, postgraduates and young scientists*. 77–79. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051154.pdf> (Last accessed: 27.11.2024) [in Ukrainian].
19. Krupka M. (2005) Khudozhnie modeliuvannia problem materynstva ta tvorchosti v anty-romani Nily Zborovskoi «Ukrainska Rekonkista». [Artistic modeling of the problems of motherhood and creativity in the anti-novel of Nila Zborovska «Ukrainian Reconquista»] *Slovo i chas. – Word and time*, 12. 12–17. [in Ukrainian].
20. Malys A., Nikolaienko V. (2023) Poetyka opovidannia K. Babkinoi «Ai nu». [The poetics of K. Babkina's story «Oh well»] *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii. Zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh. – Ukrainian Literature in the Space of Culture and Civilization. Collection of Scientific Works of Students, Postgraduate Students and Young Scientists*. 65–66. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051913.pdf> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].

21. Petrenko T. Isuse, synku: «Dotsia» yak mesiia z Donbasu. [Jesus, son: «Dotsia» as the messiah from Donbas] *Chytomo. Portal pro kulturu chytannia i myste knyho vydavannia*. – *Chytomo. A portal about the culture of reading and the art of book publishing*. URL: <http://www.chytomo.com/isuse-synku-dotsia-iak-mesiia-z-donbasu/> (Last accessed: 08.10.2024). [in Ukrainian].
22. Podlisetska O. (2018) Fenomen zhinochoho pysma v ukrainskii literaturi kintsia XIX-pochatku XX stolit. [The phenomenon of women's writing in Ukrainian literature of the late 19th and early 20th centuries] *Zakarpatski filolohichni studii*. – *Transcarpathian Philological Studies*, 6. 186–189. [in Ukrainian].
23. Polishchuk Ya. (2021) U poshukakh mynuloho: avtorskyi dosvid Maryny Hrymych. [In Search of the Past: The Author's Experience of Marina Hrymych] *Vcheni zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho universytetu imeni V. I. Verandskoho. Seria: Filolohiia. Zhurnalistyka*. – *Academic Notes of the V. I. Verandsky Tavrichesky National University. Series: Philology. Journalism*, vol. 32 (71) № 6, part 2. 200–206. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-2/34> [in Ukrainian].
24. Prysivok D. (2021) Obraz viiny u romani Tamary Horikha Zernia «Dotsia». [The image of war in Tamara Horikha Zernya's novel «Dotsia»]. *International scientific and practical conference*. 121–125. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-039-1-31> [in Ukrainian].
25. Pukhonska O. (2021) Vid istorii do Donbasu: identychnisnyi prostir viiny v romani Tamary Horikha Zernia «Dotsia». [From History to Donbas: The Identity Space of War in Tamara Horikha Zernya's Novel «Dotsia»] *Zakarpatski filolohichni studii*. – *Transcarpathian Philological Studies*, 15. 207–212. DOI: <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.39> (Last accessed: 15.11.2024). [in Ukrainian].
26. Renchka I. (2020) Movna povedinka ta movna stiikist ukraintsv v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny (za romanom Tamary Horikha Zernia «Dotsia»). [Linguistic behavior and linguistic stability of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war (based on the novel «Dotsia» by Tamara Horikha Zernya)] *Ukrainska mova*. – *Ukrainian language*, 3. 75–91. DOI: <https://doi.org/10.15407/ukrmova2020.03.075> [in Ukrainian].
27. Sydorenko O. (2021) Viina yak katalizator revizii stereotypiv patriarkhalnoikultury v romani Hasky Shyian «Za spynoiu». [War as a catalyst for the revision of stereotypes of patriarchal culture in Haska Shyian's novel «Behind the back»] *Ukrainskyi smysl*. – *The Ukrainian sense*. 125–135. [in Ukrainian].
28. Stiazhkina O. (2021) Smert leva Sesila mala sens. [The death of Cecil the lion made sense] Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva, 240.
29. Tebeshevska-Kachak T. (2004) Avtobiohrafizm yak pryntsyf naratsii ta kharakterotvorennia u prozi Oksany Zabuzhko. [Autobiography as a principle of narration and character formation in the prose of Oksana Zabuzhko] *Slovo i Chas*. – *Word and Time*, 2. 39–47. [in Ukrainian].
30. Filonenko S. (2006) Kontseptsiiia osobystosti zhinky v ukrainskii zhinochii prozi 90-kh rokiv XX stolittia: monohrafiia. [The concept of a woman's personality in Ukrainian women's prose of the 1990s]. *TOV Vydavnytstvo Aspekt-Polihraf – LLC Publishing House Aspect-Polygraph*. 156. [in Ukrainian].
31. Chuiko A., Zemlianska A. (2021) Katehorii «svoho» / «chuzhoho» v ukrainskomu pysmennytskomu seredovyschi 1940-kh rokiv (na materialii romanu M. Hrymych «Klavka»). [Categories of «one's own» / «alien» in the Ukrainian literary environment of the 1940s (based on the novel «Klavka» by M. Hrymych)]. *Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti*. – *Ukrainian Studies in the European Context: Collection of Scientific Works*, 3. 372–379. URL: http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Chuiko_2021_372.pdf (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].
32. Yakobchuk O., Nikolaienko V. (2022) Markery ukrainskoi realnosti v romani Hasky Shyian «Za spynoiu». [Markers of Ukrainian reality in Haska Shyian's novel «Behind the scenes»] *Ukrainska literatura v prostori kultury i tsyvilizatsii. Zbirnyk naukovykh prats studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh*. – *Ukrainian Literature in the Space of Culture and Civilization. Collection of Scientific Works of Students, Postgraduate Students and Young Scientists*. 213–215. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi70/0051155.pdf> (Last accessed: 27.11.2024). [in Ukrainian].